

บทวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมพลังอำนาจชุมชน
ในการป้องกันปัญหาการค้ามนุษย์¹

Analysis of the Learning Process to Empower the Community
in Preventing Human Trafficking

ปิ่นททัย หนูนวล² และศาสตราจารย์ ดร.ชนิตา รักษ์พลเมือง²

Pinhathai Nunuan³ and Prof.Chanita Rukspollmuang, Ph.D.⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมพลังอำนาจชุมชนในการป้องกันปัญหาการค้ามนุษย์และนำเสนอแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมพลังอำนาจชุมชนในการป้องกันปัญหาการค้ามนุษย์ โดยใช้วิธีการวิจัย 2 รูปแบบคือการวิจัยเชิงคุณภาพ และวิจัยกรณีศึกษาโดยศึกษาในพื้นที่ชุมชน 2 รูปแบบ คือ ชุมชนที่เป็นทางการที่เป็นชุมชนต้นทางและปลายทางของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ และชุมชนที่รวมตัวกันด้วยเป้าหมายและความต้องการร่วม ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการประเมินสภาวะชุมชนแบบเร่งด่วน (RRA) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสนทนากลุ่ม ข้อค้นพบภาคสนามนำเสนอเป็นแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมพลังอำนาจชุมชนในการป้องกันปัญหาการค้ามนุษย์ที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมพลังอำนาจของชุมชน มีลักษณะ 4 ลักษณะ คือ 1) การเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม 2) การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ 3) การ

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ในการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาคนโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2559

² นักศึกษาระดับปริญญาเอก คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³ The Doctoral Degree at Faculty of Education, Chulalongkorn University, Thailand

⁴ Lecture at Faculty of Education, Chulalongkorn University, Thailand

E-mail : zenpin@hotmail.com

เรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาในชีวิตจริง และ 4) การเรียนรู้จากการเป็นเครือข่ายร่วมทำงาน โดยเกิดจากเงื่อนไข 3 ประการ ประกอบด้วย 1) สมาชิกกลุ่มในฐานะผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ที่ต้องการร่วมแก้ไขปัญหาด้วยประสบการณ์ชีวิตตนเอง 2) องค์กรภายนอกกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวเพื่อมีส่วนร่วมในการทำงานด้วยความสัมพันธ์แบบหุ้นส่วน 3) เครือข่ายภาครัฐและองค์กรในท้องถิ่นเข้าร่วมดำเนินงานโดยใช้บทเรียนและแนวทางการทำงานของกลุ่มเป็นหลัก และมีขั้นตอนการดำเนินการเพื่อเป็นแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมพลังอำนาจชุมชน ดังนี้ 1) การสร้างการรับรู้และความตระหนัก 2) การตั้งคำถามจากประเด็นปัญหาาร่วมกัน 3) การสนับสนุนให้เกิดการดำเนินการร่วมกัน และ 4) การให้ชุมชนได้ร่วมวิพากษ์ผลการดำเนินงาน

คำสำคัญ : กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน, การเสริมพลังอำนาจ, การป้องกันการค้ามนุษย์

Abstract

The objective of this research is to analyse the learning process to empower the community in preventing trafficking and to propose a learning process to do so. This research employs both qualitative and case study research. Both communities of origin and destination of victims are studied in terms of forced labour as well as sex worker. Empirical information are collected by Rapid Rural Appraisal, Participatory observation, In-depth interview and Focus group discussion. Finding from this field study is then proposed as a way to create a learning process to empower communities in preventing human trafficking.

Research result shows that there are four characteristics of learning process to empower a community to prevent human trafficking namely 1) group process 2) Active Learning 3) Problem Oriented and 4) Vertical Learning. They are condition by 1) Members of the group, as victims of human trafficking, want to join in combatting the problem through their own experiences; 2) at the urging

of external organization working in partnership; 3) state network and local organization join in by mainly employing the group lessons and methods. Guild lines for community learning process following four steps: 1) strengthening perception and awareness; 2) promoting questions from shared problems; 3) promoting joint operations and 4) promotion communities in critiquing outcomes together.

Keywords : Community Learning Process, Empowerment, Human Trafficking Prevention

บทนำ

.... มนุษยชาติทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นชนชาติใด ภาษาใด นับถือศาสนาอะไร หรืออาศัยอยู่ที่ไหนต่างมีปัญหา เป็นปัญหาร่วมกัน และเป็นปัญหาที่จำเป็นต้องแก้กันอย่างรีบด่วนโดยไม่มีทางเลือกเลี่ยงได้ ปัญหานั้นคือ ปัญหาการถูกทำลายความเป็นมนุษย์ (Dehumanization) คุณจะต้องเลือกเอาระหว่างการศึกษเพื่อการเปลี่ยนแปลงระบบสังคมอย่างแท้จริง หรือการศึกษาเพื่อให้คนยอมรับสภาพที่เป็นอยู่ ให้คนสยบยอมอย่างว่าง่าย ยอมรับและคงสภาพสังคมที่อยู่ติดธรรมดาต่อไป....

เปาโล แพร์ (1970)

การต้องตกอยู่ในสภาพที่ไม่สามารถกำหนดตัดสินใจขนาดของตน และต้องยอมรับสภาพถูกบังคับและแสวงหาผลประโยชน์ ถูกซื้อและขายต่อ ทำให้เหยื่อของการค้ามนุษย์มีสถานะไม่ต่างอะไรไป จากทาส จากนิยามการค้ามนุษย์ที่ระบุในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551 ให้ความหมายของการค้ามนุษย์ ว่าเป็นการกระทำต่อบุคคลอื่นโดยเจตนาเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบสำหรับตนเองหรือผู้อื่น ไม่ว่าจะบุคคลนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตามการค้ามนุษย์จึงเป็นกระบวนการที่มนุษย์กระทำต่อมนุษย์ที่ทำลายความเป็นมนุษย์อย่างร้ายแรง

แนวทางการดำเนินการประเด็นการคุ้มครองผู้บริโภคสำหรับประเทศไทย ถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจน ภายใต้นโยบาย ยุทธศาสตร์ และมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการคุ้มครอง พ.ศ.2554-2559 (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2553) ของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามการคุ้มครองแห่งชาติ (ศปคม.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่กำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์และมาตรการการป้องกันและปราบปรามการคุ้มครองที่ครอบคลุมการดำเนินงาน 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการป้องกัน 2) ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการดำเนินคดี 3) ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการคุ้มครองช่วยเหลือ 4) ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนากลไกเชิงนโยบาย และ 5) ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและบริหารข้อมูล และกำหนดแผนงานหลักเป็นแนวทางการดำเนินงาน 7 แผนงาน คือ 1) แผนป้องกัน 2) แผนการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครอง 3) แผนการดำเนินงานทางกฎหมายและการปราบปราม 4) แผนการส่งกลับและคืนสู่สังคม 5) แผนการจัดทำระบบข้อมูล การติดตาม และการประเมินผล 6) แผนการพัฒนากลไกและการบริหารจัดการ และ 7) แผนประสานความร่วมมือระหว่างประเทศ ซึ่งแต่ละแผนจะกำหนดแนวทางสู่การปฏิบัติทั้งในระดับชาติและระดับจังหวัด เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความรู้ ความเข้าใจตามนโยบาย และแผนระดับชาติที่สอดคล้องเชื่อมโยงกัน

ประเด็นท้าทายในการดำเนินงานเรื่องการคุ้มครอง คือ วงจรที่ไม่สมดุลในการทำงานเรื่องการคุ้มครอง ทั้งนี้ การทำงานในเรื่องการคุ้มครองต้องครอบคลุมทั้งเรื่องการดำเนินงานด้านป้องกัน แก้ไข และให้ความช่วยเหลือ รวมถึงการทำงานในระดับนโยบาย เพื่อจัดทำกฎหมาย แผนปฏิบัติงาน และการทำงานในระดับปฏิบัติงานที่มีการปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับชุมชนผู้ตกเป็นเหยื่อ ทั้งในเรื่องการป้องกันและการให้ความคุ้มครองช่วยเหลือ โดยการทำงานทั้งสองระดับจะต้องมีความเกี่ยวข้องของสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เพื่อประโยชน์ในการถ่ายทอดข้อมูล การกำหนดนโยบาย และการบังคับใช้กฎหมาย รวมถึงการจัดสรรทรัพยากรที่พอเพียงในการทำงานแต่ละระดับทั้งของรัฐและเอกชน และประชาสังคม

กลไกการปฏิบัติการประเด็นการคุ้มครอง พบว่ามีการดำเนินการผ่านองค์กรภาครัฐ องค์กรเอกชน และประชาสังคม โดยการให้ความสำคัญกับการป้องกันและ

ปราบปราม รวมทั้งการบำบัด เยียวยาผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์เป็นหลัก ซึ่งเมื่อพิจารณาในภาพรวมจะพบว่า การดำเนินการที่เกิดขึ้นจะเน้นย้ำกลไกการดำเนินการโดยองค์กร หน่วยงานภายนอกเป็นผู้ปฏิบัติการ ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ โดยผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์เข้ามามีส่วนร่วมในบทบาทที่จำกัด แม้จะพบการศึกษาที่ดำเนินการเพื่อการช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ แต่พบว่า รูปแบบ แนวทางการดำเนินการในการมีส่วนร่วมเป็นเพียงเข้าร่วมประชุม หรือเล่าประสบการณ์อันเลวร้าย แต่ยังขาดโอกาสการเข้าร่วมในการทำงาน การแสดงตัวตนในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม ที่ใช้ในฐานะเหยื่อที่น่าสงสาร

การดำเนินการของภาครัฐในฐานะผู้กำหนดนโยบายภายใต้การปฏิบัติการของหน่วยงานในพื้นที่ ด้วยกรอบการดำเนินงานด้านการดำเนินคดี การปกป้องคุ้มครอง และการป้องกันการค้ามนุษย์ โดยกำหนดแนวทางในการดำเนินการร่วมกับทุกภาคส่วนในสังคมเพื่อจัดการค้ามนุษย์ให้หมดไป จากแนวคิดการพัฒนาในอดีตที่มองว่านักพัฒนาเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ มีหน้าที่แก้ปัญหาชุมชน ทำให้ชาวบ้านต้องพึ่งพาการช่วยเหลือจากภายนอกตลอดมา เป็นการลดทอนพลังของชุมชน การปรับเปลี่ยนแนวคิดใหม่เกี่ยวกับการพัฒนาที่เน้นความสำคัญของคนและชุมชนในฐานะเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา

การเสริมสร้างพลังอำนาจในชุมชน (community empowerment) คือ ศักยภาพของชุมชนที่จะตัดสินใจและจัดการกับปัญหา หรือภัยคุกคามต่างๆ ของชุมชน เงื่อนไขนี้มีความสำคัญมากเนื่องจากพบว่า ชุมชนที่ล้มเหลวในการทำงานป้องกัน มักเป็นชุมชนที่สูญเสียพลังอำนาจในชุมชน ที่เห็นได้ชัดเจน คือ ขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ทำให้ไม่ตระหนักถึงปัญหา หรือบางครั้งปฏิเสธความจริง นอกจากนี้ยังขาดวิธีการจัดการกับปัญหา เป็นเหตุให้ต้องพึ่งพาทันทีอย่างมาก

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อนำเสนอบทวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมพลังอำนาจชุมชนในการป้องกันการค้ามนุษย์ ภายใต้แนวคิดการเสริมพลังอำนาจชุมชน บนฐานความเชื่อที่ว่า การป้องกันและเฝ้าระวังปัญหา ก่อนที่ปัญหาจะเกิดขึ้น เป็นมาตรการที่สำคัญ จุดตั้งต้น (place of origin) ของการค้ามนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นระยะ

ต้นทาง ทางผ่าน หรือปลายทาง คือ พื้นที่ชุมชน หากมีมาตรการที่มีประสิทธิภาพในชุมชน ก็น่าจะช่วยป้องกันปัญหาได้อย่างเห็นผล การค้นหากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่มีเป้าหมายการทำงานด้านการป้องกันการค้ามนุษย์ในระดับชุมชน ด้วยการปฏิบัติจากประสบการณ์จริงเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง ผ่านการสะท้อนไตร่ตรองอย่างเป็นอิสระ ทำให้ชุมชนสามารถเป็นตัวของตัวเอง ในการเลือกและกำหนดแนวทางการทำงานเพื่อ การป้องกันการค้ามนุษย์ในระดับชุมชนได้ การทำความเข้าใจแนวการเรียนรู้ของชุมชนใน การป้องกันปัญหาการค้ามนุษย์ จะเป็นการป้องกันปัญหาได้อย่างสอดคล้อง เท่าทันการ เปลี่ยนแปลง เพราะสถานการณ์การค้ามนุษย์มีการเปลี่ยนแปลง ชับซ้อนตลอดเวลา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปรากฏการณ์การค้ามนุษย์ที่เกิดขึ้นในชุมชน
2. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมพลังอำนาจของชุมชนในการ ป้องกันปัญหาการค้ามนุษย์
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ในการเสริมพลังอำนาจชุมชน ในการป้องกันปัญหาการค้ามนุษย์ที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษา ปรากฏการณ์การค้ามนุษย์ที่เกิดขึ้นในชุมชนของไทย โดยพื้นที่ในการศึกษาเลือกชุมชนที่ เป็นทางการ (Administrative oriented) ที่เป็นชุมชนพื้นที่เสี่ยง เป็นชุมชนต้นทางและ ปลายทางของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ 2 รูปแบบ คือชุมชนที่มีผู้เสียหายจากการถูก บังคับค้าแรงงาน และค้าบริการ เก็บข้อมูลภาคสนามโดยใช้เครื่องมือ RRA (Rapid Rural Appraisal) การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ (In-depth interview) การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) สำหรับการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมพลัง อำนาจของชุมชนในการป้องกันปัญหาการค้ามนุษย์ ใช้วิธีการสังเคราะห์องค์ความรู้จาก กรณีศึกษา (Case study) “กลุ่มหญิงสู้ชีวิต” (Live Our Lives Group) ในฐานะชุมชน

แห่งการเรียนรู้ที่มีพลังอำนาจในการทำงานเพื่อการป้องกันการค้ำมนุษย์ในชุมชน เป็นชุมชนที่เกิดจากการมีเป้าหมาย ความต้องการร่วม (common goal oriented) ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participatory observation) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) และนำข้อค้นพบจากการศึกษาสังเคราะห์ที่เป็นแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมพลังอำนาจในการป้องกันการค้ำมนุษย์ที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน

ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ด้วยการสุ่มตัวอย่างเชิงทฤษฎี (Theoretical sampling) ประกอบกัน เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ของชุมชนในการเข้าสู่การค้ำมนุษย์ โดยเลือกชุมชนพื้นที่ต้นทางและปลายทางของผู้เสียหายจากการค้ำมนุษย์ที่เป็นคนไทยที่ถูกแสวงหาประโยชน์ 2 รูปแบบ คือ การบังคับค้าแรงงานและการค้าบริการ และปัจจุบันมีผู้เสียหายใช้ชีวิตอยู่ในชุมชน โดยเป็นชุมชนที่มีขนาดไม่ใหญ่จนเกินไป มีความเป็นไปได้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในแง่ความปลอดภัยและความร่วมมือของพื้นที่ รวมทั้งความปลอดภัยและความยินยอมของผู้เสียหายจากการค้ำมนุษย์

ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลโดยใช้หลักสามเส้า (Triangulation) ประกอบการพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้จากการศึกษามีความน่าเชื่อถือหรือไม่ ทั้งนี้ การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้หลายวิธีการ ทั้งการสังเกต การสัมภาษณ์ ประกอบกัน อีกทั้งการรวบรวมข้อมูลจากหลายแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน เช่น ข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐในฐานะผู้ปฏิบัติงานระดับนโยบายของจังหวัด ข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ส่วนท้องถิ่น ข้อมูลจากประชาชนทั่วไปที่ต่างวัยกัน รวมทั้งข้อมูลจากผู้เสียหายจากการค้ำมนุษย์ในชุมชน ถือได้ว่าเป็นการใช้หลักสามเส้าในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาชุมชน 2 รูปแบบ คือ 1) ชุมชนที่เป็นทางการ 2) ชุมชน โดยเลือกชุมชนพื้นที่เสี่ยง ที่มีผู้เสียหายจากการค้ำมนุษย์ 2 รูปแบบ คือ ผู้เสียหายจากการถูกบังคับค้าแรงงาน และผู้เสียหายจากการค้าบริการทางเพศ และ 2) ชุมชนที่มีเป้าหมายร่วมในการ

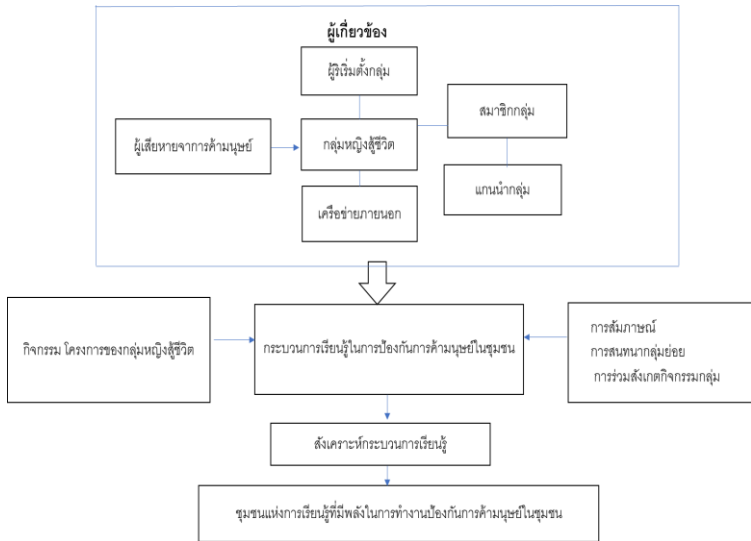
รวมกลุ่ม โดยเลือกกลุ่มหญิงผู้ชีวิต (Live Our Lives Group) กลุ่มผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ที่มีสมาชิกในทุกภูมิภาคของประเทศ มีเป้าหมายการทำงานเพื่อร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนตลอดจนองค์กรท้องถิ่นในการณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ ปัจจุบันมีฐานะเป็นองค์กรเอกชนที่จดทะเบียนเป็นองค์กรด้านป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ตาม พ.ร.บ.ป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551 “กลุ่มหญิงผู้ชีวิต” เป็นชุมชนของผู้เสียหายที่ต้องการต่อสู้เพื่อเข้าถึงความยุติธรรมร่วมกัน

การวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case study) เป็นวิธีการศึกษาที่เน้นศึกษารณคดีที่เฉพาะเจาะจง (Case) มีขอบเขตที่กำหนดให้ชัดเจน และมีความสมบูรณ์ในตัวเอง (ชายโพธิสิตา, 2556) ทั้งนี้ (Case study Research) เป็นการศึกษาที่มุ่งศึกษาเชิงลึก (In-depth study) เพื่อทำความเข้าใจในประเด็นเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ศึกษาในสภาพแวดล้อมจริง โดยไม่ได้มีการควบคุมประเด็นตัวแปรใดๆ (Yin, 2003)

ทัศนคติต่อชีวิตของแฟร์ จึงวางบนรากฐานความจริงที่ประสานกับประสบการณ์ที่ได้จากชีวิตจริงและได้จากการศึกษาสถานการณ์โลก เขาได้ข้อสรุปว่า ตลอดระยะเวลาอันยาวนานแห่งประวัติศาสตร์ มนุษย์มีการต่อสู้เพื่อความเป็นมนุษย์ (Humanization) ขณะเดียวกันก็มีสำนึกว่าเขาถูกปล้นเอาความเป็นมนุษย์ไป (Dehumanization) มนุษย์ถูกทำให้ไม่เป็นมนุษย์ได้อย่างไร แฟร์ (1970) กล่าวว่า ในโลกปัจจุบันมีคนกลุ่มหนึ่งที่กดขี่ขูดรีดเอาเปรียบคนอื่น คิดว่าตนเองเท่านั้นที่มีสิทธิเป็นมนุษย์ โดยหารู้ไม่ว่า ขณะที่ตนขโมยความเป็นมนุษย์ของเพื่อนไปด้วยการกดขี่ขูดรีดนั้น ตนเองก็หมดความเป็นมนุษย์ด้วย และภารกิจการต่อสู้เพื่อนำเอาความเป็นมนุษย์กลับมาสู่ความเป็นมนุษย์ก็เป็นของมนุษย์ที่ถูกกดขี่ขูดรีดเพียงกลุ่มเดียว ผลจากการกดขี่ขูดรีดของคนกลุ่มหนึ่ง ทำให้ผู้ถูกกดขี่ขาดสำนึกในความหมายของตัวเองต่อโลก มีสภาพเท่ากับสัตว์หรือสิ่งของที่อุบัติขึ้นมาในโลกเพื่อผู้อื่น (Being for others) ไซ้เพื่อตัวเขาเองในฐานะมนุษย์ (Being for themselves) ผู้ถูกกดขี่เปรียบเหมือนผู้ถูกกระทำ (Objects) เป็นผู้ที่ถูกบั่นทอนความสำนึกให้แยกออกเป็นสองเสียง เสียงหนึ่งเป็นการอยู่ในโลกของผู้กดขี่ อีกเสียงหนึ่งเป็นสำนึกของความมมงาย ไม่เชื่อถือตัวเอง ซึ่งความสำนึกที่แตกแยกนี้เป็นสำนึกที่ตั้งอยู่บน

รากฐานจอมปลอมที่ผู้กดขี่สร้างขึ้น เพื่อให้ผู้ถูกกดขี่เกิดสภาพบาดหมางระหว่างตนเอง กับความเป็นจริงที่แวดล้อมตัวเองอยู่ ฉะนั้น ความสำนึกเช่นนี้จึงไม่ใช่ความสำนึกที่แท้จริง ของมนุษย์ ความสำนึกที่แท้จริงของมนุษย์คือความสำนึกที่จะสร้างและดัดแปลงโลกด้วยการเคลื่อนไหวใช้แรงและการคิดไตร่ตรองไปพร้อมๆ กัน

กรอบการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ชุมชนในการป้องกันการค้ำมนุษย์ : กรณีกลุ่มหญิงสู้ชีวิต

การสังเคราะห์ห้วงค์กระบวนการเรียนรู้จากกรณีศึกษา (Case study) “กลุ่มหญิงสู้ชีวิต” (Live Our Lives Group) ในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่มีพลังอำนาจในการทำงานเพื่อการป้องกันการค้ำมนุษย์ในชุมชน เริ่มต้นจากการทำความเข้าใจสถานะของผู้เสียหายจากการค้ำมนุษย์แต่ละรายในขั้นตอนของกระบวนการค้ำมนุษย์ โดยใช้กรอบสิทธิมนุษยชนประกอบการวิเคราะห์สถานะของผู้เสียหายท่ามกลางการกลายเป็นผู้ถูกค้า ต่อด้วยการเข้าสู่การเป็นสมาชิกกลุ่มหญิงสู้ชีวิต โดยวิเคราะห์ให้เห็นกระบวนการเปลี่ยนผ่านจากผู้เสียหายกลายเป็นสมาชิกกลุ่มหญิงสู้ชีวิต วิเคราะห์ผ่านผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการริเริ่มก่อตั้งกลุ่ม คือ มูลนิธิผู้หญิง เพื่อทำความเข้าใจ วิธีคิด รูปแบบ แนวทางการทำงาน ศึกษา

สมาชิกกลุ่มและแกนนำกลุ่ม ศึกษาเครือข่ายภายนอกที่เคยร่วมกิจกรรมและมีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มหญิงสู้ชีวิตในช่วงเวลาแห่งการทำงานการป้องกันการค้ำมนุษย์ในชุมชน ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาค้นคว้าที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม โครงการที่กลุ่มหญิงสู้ชีวิตมีการดำเนินการ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participatory observation) ในกิจกรรมกลุ่มที่มีการทำงานการป้องกันการค้ำมนุษย์ในชุมชน 4 พื้นที่ ประกอบด้วยจังหวัดอุดรธานี ศรีสะเกษ เพชรบูรณ์และเชียงราย ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) ผู้เกี่ยวข้องทั้งสองกลุ่ม คือ มูลนิธิผู้หญิงในฐานะผู้ริเริ่มและเครือข่ายภายนอกที่ร่วมกิจกรรมโครงการรณรงค์เพื่อการป้องกันการค้ำมนุษย์ในชุมชน และใช้การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) กับสมาชิกกลุ่มและแกนนำกลุ่ม

ผลการวิจัย

1. ภาวะผู้เสียหายจากการค้ำมนุษย์

เรื่องเล่าจากผู้เสียหาย : การเดินทางที่ยังไม่สิ้นสุด

ประสบการณ์ของผู้เสียหายที่ถูกถ่ายทอดผ่านการเล่าเรื่อง สะท้อนภาพกระบวนการค้ำมนุษย์กับการละเมิดสิทธิความเป็นมนุษย์ในหลายรูปแบบ

“ถูกเก็บพาสปอร์ตทันทีที่ไปถึง เรามีหนั้ทันทีเมื่อไปถึง ค่าเดินทาง ค่าตัว เครื่องบิน ค่ากินอยู่ หลักฐานต่างๆ ถูกเก็บหมด ผู้เสียหายไม่เคยได้เก็บข้อมูลใดๆ เลย”

ความไม่ปลอดภัยในการสภาพการทำงาน การถูกทำร้าย ถูกใช้งานเยี่ยงทาส และถูกแสวงหาประโยชน์ที่เกิดขึ้น

“เดินแล้วต้องไปให้ถึงที่สุด เป็นไปแล้ว เสียไปแล้ว ไม่มีใครหยิบยื่นมือมาช่วย เลยอดตัดสินใจไปลิงคิโปต่อ ถ้าไม่เคยไปจะรู้เลยว่าเลวร้ายที่สุด ตำรวจมาวิ่งอย่างเดียว วันๆ น้บักโกลได้เลย โดยจับที่ลิงคิโปร์ 10 วัน คือจุดต่ำสุด ชีวิตไม่เคยมีอะไรดีเลย”

ชุมชนปลายทาง : ชีวิตยังต้องสู้ต่อไป

แม้การเดินทางจะสิ้นสุด แต่การไม่ได้รับการยอมรับ ถูกกีดกันจากคนในชุมชนก็เป็นปัจจัยที่ทำให้หลายคนเลือกการเดินทางต่อ แม้จะรู้ว่าจะมีความเสี่ยง

“คนที่พอใจ เต็มใจก็มี คนที่กลับบ้านมาแต่คนทั่วมกกลับมาอีกก็มี”

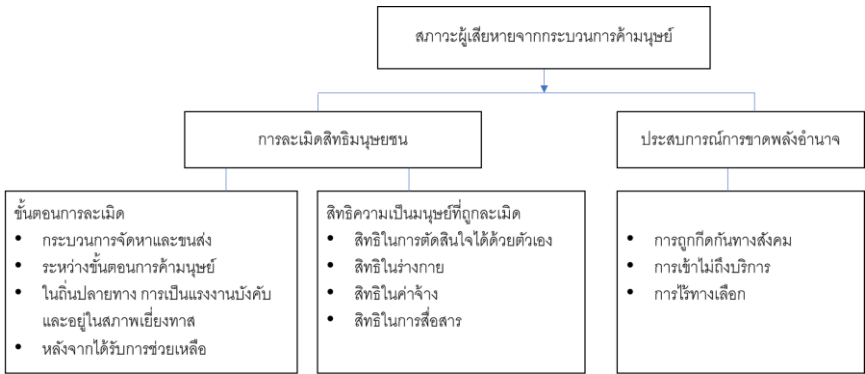
สิทธิในฐานะผู้เสียหายในรูปแบบค่าชดเชยต่างๆ ที่ยังคงเป็นสิ่งที่ผู้เสียหายเข้าถึง

“ความรู้สึกของเราคือไปรบกวนเขาหรือเปล่า โทรติดต่อไปหลายครั้ง แต่มักถูกปฏิเสธ ยื่นเรื่องมาครบ 2 ปี ยังไม่คืบหน้า”

ประสบการณ์ผู้เสียหายถูกนำไปใช้ในการสื่อสารในงานการป้องกันการค้ามนุษย์ของภาครัฐ แม้เป็นเพียงผู้ได้รับเชิญให้เข้าร่วมก็ตาม หลายครั้งที่สร้างผลกระทบด้านจิตใจให้กับผู้เสียหาย ทั้งนี้ อาจเพราะความไม่เข้าใจของผู้เข้าร่วม

“เราเป็นลูกมีออโรให้หน่วยงานเชิญไปร่วมงานที่เขาจัด บางครั้งคนที่ฟังเค้าถามว่าถูกจ้างให้มาพูด”

ผลการศึกษาดังกล่าว สรุปได้ว่า สภาวะผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ในกระบวนการค้ามนุษย์นั้นมีการละเมิดสิทธิความเป็นมนุษย์ในหลายขั้นตอน อาทิ ขั้นตอนกระบวนการจัดหาและขนส่ง ระหว่างขั้นตอนการค้ามนุษย์ ในถิ่นปลายทางของการตกเป็นแรงงานบังคับและอยู่ในสภาวะเยี่ยงทาส และแม้แต่ในขั้นตอนหลังได้รับการช่วยเหลือโดยสิทธิที่ถูกละเมิดนั้นทั้งทางร่างกาย สิทธิในค่าจ้าง สิทธิในการสื่อสาร และสิทธิในการตัดสินใจได้ด้วยตนเอง ด้วยขั้นตอนดังกล่าวทำให้ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ต้องตกอยู่ในสภาวะการขาดพลังอำนาจ เนื่องจากการถูกกีดกันทางสังคม การเข้าถึงบริการ และภาวะไร้ทางเลือก สรุปได้ ดังนี้

2. จากผู้เสียหายจากการค้ำมนุษย์ สู่อุปการเป็นสมาชิกกลุ่มหญิงสู้ชีวิต

หลักการทำงานร่วมกับกลุ่มหญิงสู้ชีวิต

การสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของกลุ่ม (Sense of belonging) ด้วยกระบวนการเรียนรู้ในบทบาทหน้าที่ที่สมาชิกแต่ละคนเลือกได้ด้วยตนเอง และมีส่วนร่วมนำเสนอเพื่อนสมาชิกที่ตนเองคิดว่าเหมาะสมในการทำหน้าที่แทนสมาชิกกลุ่มคนอื่นๆ กิจกรรมในโครงการช่วยให้ผู้เสียหายมีส่วนในการสร้างและพัฒนาเครือข่ายทางสังคมในการทำงาน (Social network) ที่เกิดจากตัวผู้เสียหายเข้าไปสร้างความสัมพันธ์กับผู้เกี่ยวข้องในระดับต่างๆ ทั้งภาคปฏิบัติในระดับพื้นที่ที่ตัวเองเข้าไปในฐานะผู้รับการช่วยเหลือ จนกลายมาเป็นผู้ช่วยการปฏิบัติงานในการปฏิบัติการในหลายพื้นที่ของการทำงาน เช่น บ้านพักเด็ก และครอบครัว โรงเรียน ชุมชน เป็นการสร้างความมั่นใจให้กับผู้เสียหายในการทำงานร่วมกับผู้อื่น

กิจกรรมต่างๆ ที่มีการดำเนินการ เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายได้มีประสบการณ์การทำงานร่วมกับองค์กร หน่วยงานต่างๆ ในหลายระดับ เป็นการส่งเสริมสนับสนุนทางสังคม (Social support) ที่ช่วยเสริมความมั่นใจตามศักยภาพ ความสามารถ ความพร้อมของสมาชิกแต่ละราย ส่งผลให้สมาชิกเริ่มทบทวนบทบาทการปฏิบัติงานขององค์กร หน่วยงาน ที่ให้ความช่วยเหลือตนเองและที่เพื่อนสมาชิกต้องเข้าปฏิสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ กลุ่มเกิดพลังในการสร้างอำนาจแห่งการสร้างสรรค์ (creativity power) กิจกรรมที่ตอบสนอง

ตนเอง โดยการทำงานร่วมกับกลุ่ม การรับรู้ของสมาชิกกลุ่มผู้เสียหายถึงความเป็นอิสระในการทำงานร่วมกับกลุ่ม จากความยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ในชีวิตของผู้เสียหายแต่ละรายเป็นหลักในทุกกิจกรรมของโครงการ

การรับรู้ของสมาชิกกลุ่มผู้เสียหายถึงความเป็นอิสระ (Autonomy) ในการทำงานร่วมกับกลุ่มจากความยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ในชีวิตของผู้เสียหายแต่ละรายเป็นหลักสำคัญในทุกกิจกรรมของโครงการ

กิจกรรมการรณรงค์ ป้องกันการค้ำมนุษย์ในชุมชน : การรับรู้ตัวตนแบบใหม่ของผู้เสียหายเพื่อคนในชุมชน

ความสามารถในการมองเห็นปัญหา มองเห็นวิธีการจัดการปัญหาจากการรับรู้ประสบการณ์ของเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม ทำให้ผู้เสียหายจากการค้ำมนุษย์เริ่มปรับตัวและยอมรับกับสิ่งที่เกิดขึ้นกับตัวเอง กิจกรรมในโครงการที่เปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มเป็นแกนหลักในการทำงานเพื่อประสานกับหน่วยงานในพื้นที่เพื่อการจัดรณรงค์การย้ายถิ่นที่ปลอดภัยทั้งในชุมชนของตนเองและชุมชนของเพื่อนสมาชิก กลุ่มได้มีบทบาทร่วมกันเป็นอาสาสมัครทำงานในพื้นที่ตามความถนัด สนใจและตัดสินใจเลือกด้วยตัวเอง โดยการประเมินความพร้อมของตัวเองในการทำงานร่วมด้วย การจัดสรร แบ่งบทบาทการทำงานภายในกลุ่ม การทำงานที่มีเป้าหมายชัดเจนเพื่อส่งข้อมูล ข่าวสารแก่ผู้คนในชุมชนกลุ่มต่างๆ ที่อาจเป็นผู้ตกในภาวะเสี่ยง ประสบปัญหาในอนาคตได้รับรู้ เข้าใจและตระหนักในสถานการณ์ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้

3. กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมพลังอำนาจชุมชนในการป้องกันปัญหาการค้ำมนุษย์

ปัจจุบันกลุ่มหญิงสู้ชีวิตได้รับการปี พ.ศ.2555 กลุ่มหญิงสู้ชีวิตได้จดทะเบียนเป็นองค์กรเอกชนด้านป้องกันและปราบปรามการค้ำมนุษย์ ตาม พ.ร.บ.ป้องกันและปราบปรามการค้ำมนุษย์ พ.ศ.2551 มีฐานะเป็นองค์กรทำงานที่สามารถยื่นขอรับทุนการสนับสนุนการทำงานจากทุนเพื่อการป้องกันและปราบปรามการค้ำมนุษย์ เป้าหมายที่กำหนดไว้ คือ เพื่อการรณรงค์และป้องกันปัญหาการค้ำมนุษย์ในระดับชุมชนที่ดำเนินการโดยกลุ่มหญิงสู้ชีวิต กลุ่มผู้เสียหายจากการค้ำมนุษย์

“สมาชิกเราไปมีเครือข่ายต่างๆ ในชุมชนตัวเอง ขยายการทำงานไปในแต่ละพื้นที่”

การรณรงค์การย้ายถิ่นที่ปลอดภัยในระดับชุมชนโดยผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

เป้าหมายการรณรงค์และป้องกันการค้ามนุษย์ในระดับชุมชนที่ดำเนินการโดยผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ วิธีการ คือ ระดมความคิดเห็นร่วมกับผู้เสียหายในการกำหนดพื้นที่การรณรงค์ การมอบหมายให้ประสาน ติดต่อ กำหนดบทบาทหน้าที่สมาชิก รูปแบบการทำงาน โดยร่วมกับองค์กร หน่วยงาน องค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง การดำเนินการจัดประชุม การสรุปผลการประชุม และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การนำเสนอสถานการณ์ ปัญหาร่วมกับชุมชน โดยมีพื้นที่ในการรณรงค์การย้ายถิ่นที่ปลอดภัย อ.กันทรารมย์ จ.ศรีสะเกษ อ.วังโป่ง จ.เพชรบูรณ์ และอ.แม่ลาว จ.เชียงราย องค์กรบริหารส่วนตำบล ดูน จ.ศรีสะเกษ องค์กรบริหารส่วนตำบลบ้านตาด โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ จ.ศรีสะเกษ โรงเรียนและองค์กรบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ จ.พิษณุโลก พื้นที่ทั้งหมดเป็นพื้นที่ที่มีแกนนำกลุ่มในฐานะผู้เสียหายทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานหลักในการดำเนินการ บทบาทแกนนำกลุ่มในภูมิภาคต่าง ๆ กับการทำหน้าที่ในการติดต่อ ประสานงาน วางแผนการทำงานร่วมกับหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ในพื้นที่ การนำเสนอผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในแต่ละพื้นที่ด้วยใจทย์ คือ กลไปประชุมคนที่คาดว่าจะทำงานร่วมกันในการป้องกันการค้ามนุษย์ให้ได้ผลควรเป็นอย่างไร ช่วยให้แกนนำในแต่ละพื้นที่ได้ร่วมคิด ออกแบบการทำงานร่วมกับเครือข่ายที่ตนเองคุ้นเคย ในฐานะที่เคยรับการช่วยเหลือ สามารถรับรู้และเข้าใจปัญหา อุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้น การร่วมแลกเปลี่ยนกับเพื่อนสมาชิกในกลุ่มที่มีประสบการณ์การทำงานในต่างพื้นที่ช่วยให้กลุ่มได้ทบทวนและคัดเลือกสมาชิกกลุ่มในการช่วยเหลือในการคิด ดำเนินการร่วม กระบวนการดังกล่าวกลายเป็นบทเรียนการทำงานรณรงค์ในพื้นที่อื่นๆ ต่อไป

กระบวนการดำเนินการโดยกลุ่มหญิงสู้ชีวิตเป็นผู้กำหนดพื้นที่การรณรงค์ การประสานติดต่อ กำหนดบทบาทตนเอง บทบาทสมาชิกกลุ่มในการร่วมคิด วางแผนและ

ออกแบบกิจกรรม การวัดประเมินผล ร่วมกับหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ในพื้นที่เป้าหมาย ด้วยการจัดเวทีการณรงค์เพื่อการย้ายถิ่นที่ปลอดภัยสำหรับผู้คนในระดับชุมชน

“อย่างน้อยเด็กจะได้เข้าใจว่าค่านุยุศคืออะไร คนที่เขาเคยประสบปัญหา เป็นอย่างไร และหากต้องขอความช่วยเหลือต้องทำอะไร เพราะเราเคยผ่านจุด นั้นมาแล้ว เราจึงเข้าใจและไม่อยากให้ใครต้องเจอแบบเราอีก แม้เราจะแสดง ละครที่ผ่านมาแล้วผ่านไป แต่คิดว่าถ้าเด็กได้รับรู้เรื่องนี้จากกลุ่มพวกเราเขาจะ ปลอดภัยขึ้น เมื่อก่อนเราไม่เคยสัมผัสเรื่องราวแบบนี้มาก่อน เราเลยไม่เคยรู้เลย ว่าจะเกิดเหตุการณ์เลวร้ายในชีวิต แต่ถ้าเรื่องที่เราเคยเจอได้ถ่ายทอดไปยังคน อื่นๆ คิดว่าอย่างน้อยเขาก็จะได้เข้าใจบ้าง”

ปฏิบัติการเพื่อร่วมกำหนดแนวทางของชุมชนเอง

โครงการการอบรมการย้ายถิ่นที่ปลอดภัยในชุมชน กลุ่มหญิงผู้ชีวิตมีบทบาท เป็นเจ้าภาพในการดำเนินการในทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การนำเสนอข้อมูลเชิงพื้นที่ การ ประเมินสถานการณ์ปัญหา การค้นหาหลักการปฏิบัติงานในระดับชุมชนที่คาดว่าจะ เป็น แนวร่วมในการทำงานรณรงค์ ป้องกันปัญหาการค้ำมนุษย์ การประสานติดต่อหน่วยงาน ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แกนนำชาวบ้านเพื่อเข้าร่วมประชุม การเตรียมการ ด้านข้อมูลและกระบวนการอบรมเชิงปฏิบัติการในเวทีชุมชน การค้นหาตัวแทนสมาชิก กลุ่มเพื่อทำหน้าที่เป็นวิทยากรในการอบรมแต่ละครั้ง การสรุปทเรียนในเวทีการอบรม และการติดตามผลในการประชุมหลังการอบรมเพื่อเตรียมการณรงค์ในชุมชนอื่นๆ และ ในชุมชนของตนเองต่อไป

อภิปรายผล

1. ลักษณะกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมพลังอำนาจชุมชนในการป้องกันการค้ำมนุษย์ มี 4 รูปแบบ

1.1 การเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม (Group Process) ที่เกิดจากสมาชิกได้ ร่วมกันพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ ตั้งคำถาม หาคำตอบ หาแนวทาง

อื่นๆ ในการดำเนินงานของชุมชน กระบวนการที่สมาชิกได้มาร่วมกันคิด และทำงานร่วมกัน เท่ากับการยอมรับความเท่าเทียมกันของสมาชิกได้มาเรียนรู้ร่วมกัน เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดพลังของสติปัญญาที่ได้จากการระดมสมอง ได้มีประสบการณ์ของการทดลองในการดำเนินงานของชุมชนร่วมกัน

1.2 การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ (Active Learning) โดยการดำเนินงานพัฒนาจากการเรียนรู้ที่เกิดจากการพูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ประสบการณ์ วิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ และหาทางแก้ไข โดยการดำเนินงานของชุมชน เมื่อได้ข้อตกลงแล้วสมาชิกก็นำไปลงมือปฏิบัติร่วมกันเพื่อหาแนวทางแก้ไข โดยการดำเนินงานของชุมชน เมื่อได้ข้อตกลงแล้วสมาชิกก็นำไปลงมือปฏิบัติร่วมกัน เพื่อหาแนวทางแก้ไขให้ดีขึ้น กระบวนการคิด ทำ ทบทวน วิเคราะห์ ทำ จึงหมุนวนไป ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกได้ยกระดับความคิด และสั่งสมความรู้

1.3 การเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาในชีวิตจริง (Problem Oriented) เป็นการเรียนรู้เพื่อพยายามในการพึ่งตนเองและพัฒนาอย่างต่อเนื่องของชุมชน เป็นการเรียนรู้เพื่อคุณภาพชีวิต เพราะเป็นเรื่องของชีวิตจริง ไม่เพียงแค่การพัฒนาสติปัญญาเท่านั้น เป็นเรื่องที่ชุมชนคิด ทำเองเพื่อง่ายในการทำความเข้าใจและดำเนินการได้

1.4 การเรียนรู้จากการเป็นเครือข่ายร่วมทำงาน (Vertical) เป็นสัมพันธ์ภาพในแนวนอน เชื่อมโยงสมาชิกและระหว่างชุมชน เป็นการเรียนรู้จากความคิด ประสบการณ์ ซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือกัน มีการติดต่อสื่อสาร มีความเอื้ออาทรต่อกัน ทำให้สมาชิกที่สนใจร่วมกันมาทำงานภายใต้วัตถุประสงค์เดียวกัน และเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกัน

2. ปัจจัย เสิ่นไข

2.1 สมาชิกกลุ่มในฐานะผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ที่ต้องการร่วมแก้ไขปัญหาด้วยประสบการณ์ชีวิตตนเอง กระบวนการทำงานที่ต้องสัมพันธ์กับผู้คนในหลายระดับ ทั้งในชุมชนและในสังคม ทำให้สมาชิกเริ่มรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งกับตนเองและกลุ่มที่สามารถนำเสนอรูปแบบ แนวทางการทำงานกับภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อ

ป้องกัน แก้ไขปัญหาที่สนองความต้องการของเพื่อนสมาชิกผู้เสียหาย ขณะเดียวกัน ประสบการณ์ชีวิตของตนที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นปัญหาที่ยากจะหาทางแก้ ที่สามารถสร้าง ประโยชน์สู่ผู้คนในชุมชน ประสบการณ์ชีวิตของผู้เสียหายกลายเป็นเครื่องมือการเข้าถึง “ปัญหา” และคือเครื่องมือในการทำงานรณรงค์ในชุมชนต้นทางและปลายทางของตนเอง

2.2 องค์กรภายนอกกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวเพื่อมีส่วนร่วมในการทำงานด้วยความสัมพันธ์แบบหุ้นส่วน หลักคิดในการออกแบบโครงการเสริมสร้างศักยภาพผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ บทบาทของมูลนิธิผู้หญิงในฐานะองค์กรปฏิบัติงานผู้ให้การสนับสนุนผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ในการเป็นผู้ปฏิบัติงานเพื่อให้การช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์สู่การป้องกันการค้ามนุษย์ในชุมชนต้นทาง ปลายทางของตัวเอง กระบวนการดำเนินกิจกรรมในโครงการและผลการเรียนรู้ของสมาชิกกลุ่มที่เกิดขึ้น พบว่า มูลนิธิผู้หญิงให้การสนับสนุนการทำงานของกลุ่มหญิงสู้ชีวิตภายใต้ความสัมพันธ์ที่กำหนดบทบาทกลุ่มหญิงสู้ชีวิตในฐานะหุ้นส่วนผู้ร่วมทำงาน โดยมอบหมายบทบาทการปฏิบัติงานในการเข้าถึงและให้การช่วยเหลือเพื่อนผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ด้วยการปฏิบัติการด้วยกลุ่มผู้เสียหายเอง โดยทุกกิจกรรมที่ออกแบบมีเป้าหมายให้ผู้เสียหายได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงปัญหา ความต้องการ ศักยภาพ ความสามารถของสมาชิกผู้เสียหายที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันไป โดยทุกกิจกรรมดำเนินการด้วยการปฏิบัติการของสมาชิก

2.3 เครือข่ายภาครัฐและองค์กรในท้องถิ่นเข้าร่วมดำเนินงานโดยใช้บทเรียนแนวทางการทำงานของกลุ่มเป็นหลัก โครงการอบรมการย้ายถิ่นที่ปลอดภัยในชุมชน กลุ่มหญิงสู้ชีวิตมีบทบาทเป็นเจ้าภาพหลักในการดำเนินการในทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การนำเสนอข้อมูลเชิงพื้นที่ การประเมินสถานการณ์ปัญหา การค้นหากลไกการปฏิบัติงานในระดับชุมชนที่คาดว่าจะจะเป็นแนวร่วมในการทำงานรณรงค์ ป้องกันปัญหาการค้ามนุษย์ การประสานติดต่อหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แกนนำชาวบ้านเพื่อเข้าร่วมการประชุม การเตรียมการด้านข้อมูลและกระบวนการอบรมเชิงปฏิบัติการในเวทีชุมชน การค้นหาตัวแทนสมาชิกกลุ่มเพื่อทำหน้าที่เป็นวิทยากรในการอบรมแต่ละครั้ง

การสรุปบทเรียนในเวทีการอบรมและการติดตามประเมินผลในชุมชนหลังการอบรมเพื่อเตรียมการณรงคในชุมชนอื่นๆ และชุมชนของตนเองในครั้งต่อไป

3. แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้

3.1 การสร้างการรับรู้และความตระหนัก (strengthening perception and awareness) ในระดับบุคคล ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์เกิดการรับรู้ว่ามีเพื่อนร่วมประสบการณ์เดียวกัน ทั้งที่ทุกข์เหมือนกันหรือทุกข์มากกว่า ผลจากการเข้าร่วมกลุ่มทำให้ผู้เสียหาย รับรู้ว่ามีคนเข้าใจปัญหาที่ตนเองกำลังเผชิญ การรับรู้ว่ามีปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ใช่ความผิดของตนเอง การรับรู้ในศักยภาพและคุณค่าของตัวเองจากการร่วมกิจกรรมต่างๆ และการรับรู้สถานะของการเป็นผู้เสียหายที่มีสิทธิได้รับการช่วยเหลือ

3.2 การตั้งคำถามจากประเด็นปัญหาาร่วมกัน (promoting questions from shared problems) ด้วยการสนับสนุนกันในกลุ่ม การร่วมคิด ออกแบบกิจกรรมในกระบวนการเลือกพื้นที่การทำงานในกิจกรรมการณรงคเพื่อป้องกันการค้ามนุษย์ในชุมชนที่ดำเนินการโดยกลุ่มหญิงสู้ชีวิตเป็นแกนหลักในการดำเนินโครงการ “การอบรมเพื่อการย้ายถิ่นที่ปลอดภัย” มีกระบวนการคัดเลือกพื้นที่ในการทำงานจากการประชุมร่วมกันระหว่างสมาชิกด้วยการนำสถานการณ์ในชุมชนของตนเองมาร่วมพิจารณา เป็นข้อมูลที่เสียหายพบเห็นในชีวิตประจำวัน เป็นเรื่องราวใกล้ตัวที่อาจไม่มีสถิติการบันทึกที่เป็นทางการของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องโดยตรง หลายครั้งที่ข้อมูลอาจไม่ตรงกับสถิติที่หน่วยงานจัดเก็บข้อมูลประชากรที่เป็นทางการมีการบันทึกไว้ ข้อมูลดังกล่าวจะถูกนำมาเป็นกรอบประกอบการพิจารณา โดยใช้เกณฑ์สถิติการย้ายถิ่นไปทำงานต่างถิ่นทั้งในประเทศและต่างประเทศในอัตราที่สูงและมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้น

3.3 การสนับสนุนให้เกิดการดำเนินการร่วมกัน (promoting joint operations) ด้วยความสัมพันธ์ที่เท่าเทียม จากการกำหนดบทบาทหน้าที่สมาชิกกลุ่มการทำงานร่วมกันของสมาชิกกลุ่มหญิงสู้ชีวิตร่วมกับผู้เสียหายที่เดินทางกลับมาใหม่ ผู้เสียหายกลุ่มนี้ ปัจจุบันมีชีวิตอยู่ในพื้นที่ชุมชนพื้นที่เสี่ยงต่างๆ บางคนไม่สามารถเปิดตัวเข้าร่วมทำงานได้ในกิจกรรมการณรงคที่กลุ่มดำเนินการในพื้นที่ตัวเอง เพราะไม่ต้องการ

ให้สมาชิกในครอบครัวและชุมชนทราบว่าตนเองเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ สมาชิกบางคนเลือกที่จะร่วมรณรงค์กับกลุ่มในชุมชนของเพื่อนสมาชิก การจัดวางตัวบุคคลในการทำงานในแต่ละพื้นที่จึงเคารพการตัดสินใจในการเลือกของสมาชิกเป็นรายบุคคล เมื่อตกลงร่วมกันได้ สมาชิกที่เป็นคนในพื้นที่ที่ถูกเลือกเป็นพื้นที่ทำงานจะขอความร่วมมือสมาชิกให้เข้าร่วมในการทำงานในบทบาท หน้าที่ที่ต่างกัน เช่น การประสาน การติดต่อวิทยากร หน่วยงาน องค์กรในพื้นที่ต่างๆ ทั้งนี้ แต่ละพื้นที่ใช้วิธีการร่วมกันคิด วิเคราะห์ กลุ่มเป้าหมายในการเข้าร่วมในกิจกรรมการประชุมอบรมที่สมาชิกร่วมกันออกแบบ โดยพิจารณาจากผู้เข้าร่วมที่จะเป็นกลไกการปฏิบัติการในชุมชนเพื่อการรณรงค์ ป้องกัน ฝ่าละอองธุลีพระบาทการค้ามนุษย์ร่วมกับแกนนำและสมาชิกกลุ่มหญิงสู้ในระดับชุมชน

3.4 การให้ชุมชนได้ร่วมวิพากษ์ผลการดำเนินงาน (promotion communities in critiquing outcomes together) เพื่อร่วมสร้างแนวทางการป้องกันการค้ามนุษย์ที่สอดคล้องกับบริบทชุมชน จากการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการทำงานโครงการอบรมการย้ายถิ่นที่ปลอดภัยในชุมชน กลุ่มหญิงสู้ชีวิตมีบทบาทเป็นเจ้าภาพหลักในการดำเนินการในทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การนำเสนอข้อมูลเชิงพื้นที่ การประเมินสถานการณ์ปัญหา การค้นหากลไกการปฏิบัติงานในระดับชุมชนที่คาดว่าจะจะเป็นแนวร่วมในการทำงานรณรงค์ ป้องกันปัญหาการค้ามนุษย์ การประสานติดต่อหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แกนนำชาวบ้านเพื่อเข้าร่วมการประชุม การเตรียมการด้านข้อมูลและกระบวนการอบรมเชิงปฏิบัติการในเวทีชุมชน การค้นหาตัวแทนสมาชิกกลุ่มเพื่อทำหน้าที่เป็นวิทยากรในการอบรมแต่ละครั้ง การสรุปบทเรียนในเวทีการอบรมและการติดตามประเมินผลในชุมชนหลังการอบรมเพื่อเตรียมการรณรงค์ในชุมชนอื่น ๆ และชุมชนของตนเองในครั้งต่อไป

การอภิปรายผลในเชิงทฤษฎี

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของเปาโล แพร์ (1970) การเรียนรู้เพื่อเสริมพลังอำนาจ ที่มองว่าผู้ถูกกดขี่มักตกอยู่ในวัฒนธรรมแห่งความเงียบ (Culture of silence) โดยมีลักษณะเพิกเฉย ไม่กระตือรือร้น ส่งผลให้คนเหล่านี้มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ ไม่มีโอกาสทาง

การเมือง การปกครอง ทำให้ต้องตกเป็นเบี้ยล่างของสังคม แพร์เสนอว่ามีความจำเป็นที่จะต้องทำให้คนเหล่านี้ได้รับรู้ความเป็นจริง และสนับสนุนให้เกิดการต่อสู้ เพื่อให้หลุดพ้นจากสภาพชีวิตที่จมปลักอยู่ แพร์เสนอแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อหลุดพ้นภาวะดังกล่าว ใช้ชื่อว่า การศึกษาสำหรับผู้ถูกกดขี่ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการต่อสู้เพื่ออิสรภาพบนฐานคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ การศึกษาสำหรับผู้ถูกกดขี่ เป็นเครื่องมือที่มุ่งปลดปล่อยให้ผู้ถูกกดขี่ค้นพบความจริงอย่างวิพากษ์วิจารณ์ถึงสภาพของการกดขี่ และร่วมมือกันแก้ไขด้วยวิถีแห่งการคิดและการปฏิบัติ (Praxis) ด้วยการให้ประชาชนได้เข้าร่วมทำกิจกรรมต่างๆ และได้ใช้ความคิด เกี่ยวกับเรื่องจริงที่เกิดขึ้น เมื่อประชาชนได้ร่วมปฏิบัติด้วยการคิดอย่างวิพากษ์วิจารณ์ในกิจกรรมต่างๆ แล้ว ในที่สุดเขาก็จะเข้าใจและมีความรู้ในเรื่องต่างๆ มีการเสวนากันอย่างวิพากษ์วิจารณ์ ทำให้เห็นพฤติกรรมการกดขี่ที่ชัดเจนขึ้น การกระตุ้นให้ประชาชนร่วมกิจกรรมอย่างมีจิตสำนึกที่สามารถรับรู้ มีการวางแผนแล้วจัดการเปลี่ยนแปลงมันด้วยตัวเอง

ด้วยภาวะจำกัดของผู้ถูกกดขี่ เปาโล แพร์ เห็นว่าผู้ถูกกดขี่จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือจากผู้อื่นเพื่อนำการต่อสู้นั้น โดยผู้ทำหน้าที่นั้นจะต้องช่วยเหลือด้วยการเชื่อมประสานและเป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลง ต้องรู้จักจุดอ่อนและตัวตนที่แท้จริงของผู้กดขี่ โดยทำให้รู้จักคิดและมีการกระทำอย่างต่อเนื่อง จะทำให้เขามีความมั่นใจในตนเองในการเข้าร่วมกระบวนการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยอย่างแท้จริง การใช้แนวคิดและวิถีปฏิบัติดังกล่าวจึงเป็นการศึกษาเพื่อปลดปล่อยหรือการศึกษาเพื่อเสริมพลังอำนาจผู้ถูกกดขี่อย่างแท้จริง ระบบการศึกษาที่หนุนเสริมให้เกิดพลังอำนาจจึงเป็นระบบของการศึกษาในรูปแบบของกระบวนการเผชิญปัญหา (problem posing education) ด้วยการเรียนรู้ร่วมกัน มีการเสวนาอย่างมีจิตสำนึกของการต่อสู้ที่ท้าทาย การศึกษาแบบนี้เป็นการเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นพร้อมกันระหว่างแนวคิดและการปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสู่สังคมที่ดีขึ้น

สถานการณ์ในชีวิตของคนกลุ่มนี้ตกอยู่ในภาวะเสียเปรียบแทบทุกด้าน มีปัญหาทางเศรษฐกิจ ภาวะหนี้สิน คุณภาพชีวิตไม่ดี ส่งผลให้ต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อหาทางออกจากปัญหาที่รุมเร้า ต้องตกเป็นเบี้ยล่างในสังคม เข้าไม่ถึงบริการและไร้ทางเลือกในชีวิต มีการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อหาทางออกจากปัญหา มีสภาพความเป็นอยู่ที่ขาดความเป็นมนุษย์ที่

สมบุรณ์ มีอุปสรรคขัดขวางการต่อสู้ทั้งสภาพการกดขี่และการกดขี่ตัวเอง ทั้งจากสภาพความเข้มข้นของการกดขี่ที่เขาประสบ ทำให้เขาขาดความมั่นใจ ที่ผ่านมาจึงปรับตัวเข้ากับสภาพการกดขี่นั้นโดยมองไม่เห็นทางออก ทางแก้ไข ประกอบกับสภาพการกดขี่ที่สร้างความหวาดกลัวเสรีภาพ (fear from freedom) เนื่องจากสัมพันธ์ภาพเดิมที่เป็นเพียงผู้รอรับคำสั่งมาโดยตลอด มีความกลัวในการกำหนดชีวิตของตนเอง และมองไม่เห็นสภาพการกดขี่ที่ดำรงอยู่ การต่อสู้ให้ได้มาซึ่งเสรีภาพจะต้องเกิดขึ้นด้วยตัวผู้ถูกกดขี่เอง ด้วยการทำให้เกิดจิตสำนึกที่มีความต้องการที่เด็ดเดี่ยวในการก้าวข้ามปัญหาด้วยวิธีการของตัวเอง

กิจกรรมในโครงการเสริมศักยภาพผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ในการช่วยเหลือผู้เสียหายที่เดินทางกลับมาใหม่ในการคืนสู่สังคม ที่ดำเนินการโดยมูลนิธิผู้หญิงร่วมกับกลุ่มหญิงสู้ชีวิต เป็นเครื่องมือที่สร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับผู้เสียหายในฐานะผู้ถูกกดขี่สู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่มีพลังในการทำงานเพื่อการป้องกันการค้ามนุษย์ในชุมชน ด้วยวิถีคิดที่เชื่อมั่นในศักยภาพผู้เสียหายในฐานะคนในที่รับรู้ เข้าใจปัญหา ความต้องการของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ที่ถูกกดขี่ ถูกกระทำ ด้วยการหนุนเสริมการทำงานในลักษณะหุ้นส่วนผู้ปฏิบัติงาน (Partner in action)

ข้อเสนอแนะ

การป้องกันการการค้ามนุษย์จึงควรเป็นการหนุนเสริมให้ชุมชนร่วมดำเนินการภายใต้บริบทที่แตกต่าง การเกิดขึ้นของการค้ามนุษย์ในแต่ละพื้นที่ย่อมไม่เหมือนกัน การเริ่มต้นด้วงจรความเสี่ยงด้วยการทำงานในระดับพื้นที่ที่มีความสำคัญ ขณะเดียวกันการมีข้อมูลเชิงสถานการณ์ในชุมชนที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาก็มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่ากัน การส่งเสริมบทบาทชุมชนในการมีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ ออกแบบแนวทางการลดความเสี่ยงให้กับสมาชิกจะนำไปสู่การทำงานป้องกันการการค้ามนุษย์ที่มีประสิทธิภาพ การส่งเสริมให้ผู้คนกลุ่มต่างๆ ในชุมชนมีความมั่นใจในตนเอง มีความยึดหยุ่นสำหรับรูปแบบการทำงานป้องกัน เป็นการสร้างพลังและกระตุ้นให้ผู้คนในชุมชนพร้อมใจกันเฝ้าระวังติดตามสถานการณ์ในชุมชนของตัวเองตามความเหมาะสมของแต่ละชุมชน

ทั้งนี้ กลไกระดับชุมชนที่รับรู้และตระหนักในปัญหาการค้ำมนุษย์ที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของสมาชิกในชุมชน ต้องมีมิติการพัฒนาที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นเรื่องการศึกษา การพัฒนาครอบครัวและความสัมพันธ์ การพัฒนาอาชีพ หรือการพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการรับมือและจัดการปัญหาการค้ำมนุษย์ที่อาจไม่ใช่เกิดจากการบังคับขู่เข็ญแต่เพียงอย่างเดียว ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางการทำงานเพื่อประโยชน์สำหรับผู้เกี่ยวข้องในการทำงานเพื่อการป้องกันปัญหาการค้ำมนุษย์

ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

1. การกำหนดแนวทางการป้องกันปัญหาการค้ำมนุษย์ รัฐควรจัดสรรทรัพยากรและรูปแบบการดำเนินงานป้องกันให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของพื้นที่ทั้งสถานะชุมชน พื้นที่ต้นทาง ปลายทาง ที่คำนึงถึงบริบททางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมที่กระทบวิถีชีวิตผู้คนอย่างรอบด้าน โดยต้องเข้าถึงในเชิงรุกมากขึ้นโดยเฉพาะในชุมชนพื้นที่เสี่ยง ที่มีกลุ่มเป้าหมายที่มีความเปราะบาง โดยอาจพิจารณาจากสถิติการย้ายถิ่นของสมาชิกในชุมชน สถิติการออกกลางคันของนักเรียน สถิติเด็ก เยาวชนที่อาศัยกับผู้สูงอายุหรือใช้ชีวิตเพียงลำพังในชุมชน/หมู่บ้าน

2. การปรับปรุงคุณภาพและประสิทธิภาพในการทำงานในการป้องกันปัญหาการค้ำมนุษย์ด้วยการให้ความสำคัญกับการสร้างพลังทางเศรษฐกิจในชุมชนพื้นที่เสี่ยงที่หลากหลาย เช่น การฝึกอบรมทักษะที่มีคุณภาพและเชื่อมโยงกับภาคเอกชน ที่จะนำไปสู่การจ้างงานและอิสรภาพทางเศรษฐกิจ เพราะการตัดสินใจเดินทางไปทำงานของผู้คนมักมาจากความต้องการทำงานเพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ แต่ก็มีทักษะไม่เพียงพอสำหรับตลาดแรงงาน และเป็นช่องที่ทำให้ถูกแสวงหาประโยชน์และตกเข้าสู่การกระบวนการค้ามนุษย์ แม้จะพบว่าภาครัฐมีการจัดหลักสูตรการฝึกอบรมต่างๆ แต่ก็มีข้อจำกัดทั้งในด้านความหลากหลาย คุณภาพและความเหมาะสมกับตลาดงานในชุมชน ที่ไม่นำไปสู่โอกาสในการเข้าสู่งานใหม่หรือทำให้เกิดการพัฒนาความเป็นอยู่ในระยะยาวสำหรับสมาชิกกลุ่มต่างๆ ในชุมชน

3. การระบุประเด็นการแนะนำและส่งเสริมทางเลือกในการย้ายถิ่นที่ปลอดภัย และถูกกฎหมายไว้ในกิจกรรม หรือโครงการที่มีเป้าหมายในการป้องกันการค้ำมนุษย์

เพราะผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์จำนวนหนึ่งที่ต้องการย้ายถิ่นอีกครั้งหลังเดินทางกลับชุมชน และคิดว่าจะมีการเตรียมตัวรับสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในการเดินทางครั้งต่อไปได้ด้วยตัวเอง จนนำไปสู่การเข้าสู่การถูกแสวงหาประโยชน์อีก การสร้างความตระหนักในการย้ายถิ่นที่ปลอดภัยให้กับผู้คนในชุมชนจึงควรเป็นเป้าหมายการทำงานการป้องกันการค้ามนุษย์

4. การเสริมสร้างองค์ความรู้และศักยภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ โดยการสนับสนุนให้ชุมชนมีการดำเนินโครงการเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ในชุมชนของตน โดยรัฐทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงที่ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ องค์ความรู้ที่สังเคราะห์จากบทเรียนการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพของชุมชนต่างๆ และไม่ควรมีการออกแบบไว้แล้วล่วงหน้าในลักษณะทั่วไปแบบหนึ่งเดียวสำหรับทุกชุมชน แต่ต้องคำนึงถึงบริบทและความเหมาะสมกับสถานการณ์ที่มีลักษณะเฉพาะเป็นสำคัญ

5. สนับสนุนเครือข่ายเฝ้าระวังปัญหาในชุมชนที่มีบูรณาการกับประเด็นอื่นๆ เช่น เรื่องอาชีพ ความปลอดภัยในชุมชน โดยสร้างโอกาสให้สมาชิกที่เป็นคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาภายในชุมชนตนเอง โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทหลักในการขับเคลื่อนงาน

6. การสร้างเครือข่ายขององค์กรภาคี โดยรัฐควรสนับสนุนให้มีการสร้างเครือข่ายการทำงานระหว่างองค์กรต่างๆ ที่มีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการค้ามนุษย์ โดยสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นประสบการณ์การทำงาน เพื่อให้สามารถสร้างเวทีการเรียนรู้ร่วมกันและสามารถเติมเต็มกระบวนการเรียนรู้ให้แก่นัก

7. การจัดทำระบบฐานข้อมูลที่ทันสมัยและเข้าถึงในเชิงรุกในระดับจังหวัด ที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับสถานการณ์การย้ายถิ่นที่สัมพันธ์กับการเข้าสู่การถูกแสวงหาประโยชน์ ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการทำงานที่ครอบคลุม เช่น ข้อมูลด้านอุปสงค์ อุปทาน ข้อมูลการให้ความช่วยเหลือ ข้อมูลคดี และบทเรียนจากผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ เพื่อประกอบกับการดำเนินการเพื่อการป้องกันปัญหาได้อย่างครอบคลุมในระดับพื้นที่

8. การให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการทำงานกับองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนงานป้องกันปัญหาการค้ามนุษย์ เนื่องจากองค์กรเหล่านี้มีศักยภาพในการทำงานเชิงรุก เข้าถึงปัญหาได้ค่อนข้างดี เนื่องจากมีเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน เฉพาะเรื่อง ไม่ต้องรับภาระหน้าที่ที่หลากหลาย เช่น หน่วยงานภาครัฐ การสร้างภาคีร่วมในการทำงานร่วมกับองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีประสบการณ์ในพื้นที่จะสามารถเติมเต็มกระบวนการของหน่วยงานภาครัฐได้เป็นอย่างดี

9. การยกระดับการปฏิบัติงานของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ (ศปคม.) ระดับจังหวัด ให้มีรูปแบบการปฏิบัติการที่หลากหลาย สอดคล้องกับสภาพปัญหา โดยควรมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มผู้เสียหายในชุมชนพื้นที่เสี่ยง เข้าร่วมเป็นภาคีออกแบบการปฏิบัติงาน

10. กระทรวงศึกษาธิการโดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรผลักดันให้สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนเรื่องสิทธิและการค้ามนุษย์

ข้อเสนอในระดับปฏิบัติ

1. หน่วยงานส่วนท้องถิ่น เช่นองค์การบริหารส่วนตำบล หรือโรงเรียนควรเปิดพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อสร้างความตระหนักในประเด็นการค้ามนุษย์ให้กับสมาชิกในชุมชนทุกกลุ่ม โดยชุดความรู้มีความหลากหลายกันตามช่วงวัย และแตกต่างกันไปตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรม

2. เพื่อให้ชุมชนเกิดความรู้สึกร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเสริมพลังอำนาจหน่วยงานในท้องถิ่นควรสร้างบรรยากาศของการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในชุมชน โดยคัดเลือกประเด็นปัญหาหรือความสนใจที่มาจากแต่ละกลุ่มในชุมชน กระบวนการดังกล่าวจะทำให้หน่วยงานได้ทราบสถานการณ์ปัญหาที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของกระแสสังคม

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมพลังอำนาจชุมชนในชุมชนพื้นที่เสี่ยงที่มีผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ที่ยังไม่มีข้อมูลอย่างเป็นทางการ ควรเริ่มต้นด้วยวิจัยเชิง

สำรวจร่วมกับผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์เป็นแกนหลักให้เข้าร่วมดำเนินการ เพื่อให้ทราบสถานการณ์ความรุนแรงของปัญหาจากมุมมองของผู้เสียหาย

2. การเสริมพลังอำนาจของกลุ่มผู้เสียหายโดยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เนื่องจากวิธีการวิจัยดังกล่าวให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงความตระหนักรู้ของสมาชิกกลุ่ม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะเปลี่ยนแปลงทั้งผู้ดำเนินการกลุ่มและกลุ่มผู้เสียหาย ดังนั้นหากมีการดำเนินการวิจัยด้วยวิธีการนี้จะทำให้ผู้ดำเนินการกลุ่ม (ทั้งเจ้าหน้าที่ภาครัฐ หรือภาคประชาชน) มีความเข้าใจในปัญหา ความต้องการ อารมณ์ความรู้สึก ศักยภาพความสามารถของผู้เสียหายมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันยังเป็นการเสริมพลังอำนาจให้กับสมาชิกกลุ่มในการร่วมทำงานการป้องกันการค้ามนุษย์

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2553). นโยบาย ยุทธศาสตร์ และมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2554 – 2559. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์แห่งชาติ (ศปคม. แห่งชาติ) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- จิตติ มงคลชัยอรัญญา และคณะ. (2550). การศึกษาบทบาทของชุมชนที่พึงประสงค์ในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาการค้ามนุษย์โดยเฉพาะกรณีการค้าหญิงและเด็ก. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2549). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์ พรินตติ้งเอนด์พับลิชชิ่ง.
- นิศา ชูโต. (2540). การวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร : พี. เอ็น. การพิมพ์.
- ปารีชาติ วลัยเสถียรและคณะ.(2540).รายงานวิจัยกระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ของชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

- แฟร์ เปาโล. (2517). การศึกษาสำหรับผู้กดขี่. แปลและเรียบเรียงโดย ช เชียวพุ่มพวง.
กรุงเทพมหานคร: สหพันธ์นักศึกษาระดับประเทศแห่งประเทศไทยจัดพิมพ์.
- แฟร์ เปาโล. (2522). การเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมเพื่อเสรีภาพ. แปลและเรียบเรียงโดย
มนตรี กรรพุมมาลย์. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- มูลนิธิผู้หญิง. (2543). การค้าหญิง: จากแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนสู่การนำไปปฏิบัติ.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิผู้หญิง.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2553). นโยบาย
ยุทธศาสตร์ และมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2554-
2559. กรุงเทพฯ: บริษัท อีไลฟ์แวนคัลเลอร์ส จำกัด.
- ศิริพร สะโครบาแนค.(2548). การค้ามนุษย์ แนวคิด กลไก และประเด็นท้าทาย.
กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์แห่งชาติ, กระทรวงการพัฒนาสังคม
และความมั่นคงของมนุษย์. นโยบาย ยุทธศาสตร์ และมาตรการในการป้องกัน
และปราบปรามการค้ามนุษย์ (พ.ศ.2554 – 2559). กรุงเทพฯ: กระทรวงการ
พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- องค์กรสากลต่อต้านความเป็นทาส. (2546). การค้ามนุษย์ สิทธิมนุษยชนกับนิยามใหม่
ของการคุ้มครองผู้ตกเป็นเหยื่อ. ลอนดอน สหราชอาณาจักร: องค์กรสากล
ต่อต้านความเป็นทาสและมูลนิธิผู้หญิง.

ภาษาอังกฤษ

- Ahari,S.S. et al.,Community based needs assessment in an urban area; A
participatory action Research project. BMC Public Health.12:161-169.
2012.
- Creswell, J.W.Education Research: Planning Conduction and Evaluating
Quantitative and Freire, Paulo. (1970). Pedagogy of the Oppressed.

- New York: The Continuum Publishing. Qualitative Research.Upper Saddle River, NewJerey: Merrill Prentice Hall. 2002.
- Freire,Paulo.Pedagogy of the Oppressed. New York: The Continuum Publishing, 1970.
- Freire,Paulo.Pedagogy of hope.New York:The continuum Plublishing,1992.
- Freire,Paulo.Teacher as culture workers: Letters to those who dare teach. New York: The Continuum Publishing, 1993.
- Gibson,C.H. A Concept analysis of empowerment.Journal of Advanced Nursing.16.1991.
- Yin, Robert K. (2003). Case study research: design and methods.Thousand Oaks, CA: SAGE Plublications Inc.
- Zimmerman.M.andRappaport,J. Citizen participation ,perspective control and psychological Empowerment .American Journal of Community Psychology.1998.